

ĐỔI MỚI CÔNG TÁC QUẢN LÝ NHẪM NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG HOẠT ĐỘNG BỒI DƯỠNG HỌC SINH GIỎI Ở CÁC TRƯỜNG TRUNG HỌC CƠ SỞ TẠI QUẬN HOÀN KIẾM, THÀNH PHỐ HÀ NỘI

LÊ ĐỨC THUẬN*

Ngày nhận bài: 19/07/2016; ngày sửa chữa: 22/07/2016; ngày duyệt đăng: 24/07/2016.

Abstract: The reality of education management shows that quality of mass education in general and quality and quantity of gifted students in particular have been crucial criteria to assess schools and their achievements. Besides, the number of good students is practical evidence to affirm development and prestige of schools and the rector's leading capacity as well as prestige premises of the school. The article offers some measures of management reform to improve quality of gifted student training activities at secondary schools in Hoan Kiem District, Hanoi, meeting the requirements and tasks of education.

Keywords: Gifted students, talented students, management.

Nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện là một vấn đề cấp thiết hiện nay được cả xã hội và toàn ngành giáo dục đặc biệt quan tâm. Để góp phần nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện thì công tác bồi dưỡng (BD) học sinh giỏi (HSG) có vai trò rất quan trọng. BD HSG là bước đi đầu tiên để đào tạo nhân tài cho đất nước và là nhiệm vụ quan trọng của ngành giáo dục nói chung và nhà trường nói riêng.

BD HSG ở trung học cơ sở (THCS) là một quá trình mang tính khoa học, nghiêm túc, không thể chỉ một vài tháng thực hiện có hiệu quả, mà phải có tính chiến lược dài hơi trong suốt cả bốn năm học. Chỉ có quá trình này mới cung cấp được tương đối đầy đủ các kiến thức cần thiết cho học sinh (HS) và phát hiện chính xác khả năng học tập của các em, từ đó mới có thể thành lập các đội tuyển tham dự kì thi HSG các cấp đạt kết quả.

Xuất phát từ quan điểm chỉ đạo của Đảng về GD-ĐT, thực hiện chiến lược phát triển giáo dục trong giai đoạn hiện nay, ngành giáo dục đang tích cực từng bước đổi mới nội dung, chương trình, đổi mới phương pháp dạy học, đổi mới công tác quản lý giáo dục nhằm nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện. Công tác quản lý, chỉ đạo dạy BD HSG là nhiệm vụ rất quan trọng, góp phần nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện của nhà trường, nhằm hoàn thành mục tiêu: "Nâng cao dân trí, đào tạo nhân lực, BD nhân tài". Bài viết này đề xuất một số biện pháp quản lý nhằm nâng cao chất lượng hoạt động BD HSG ở trường các THCS ở quận Hoàn Kiếm, TP. Hà Nội.

1. Công tác BD HSG các trường THCS ở quận Hoàn Kiếm, TP. Hà Nội hiện nay

Đối với công tác BD HSG ở trường THCS, từ công tác tuyển chọn HS ở các môn BD, xây dựng chương trình, nội dung BD, quy trình BD giảng dạy, tài liệu BD, công tác kiểm tra, kiểm định chất lượng, sử dụng kết quả kiểm định... đều chưa được quan tâm chỉ đạo thống nhất giữa cán bộ quản lý nhà trường và đội ngũ giáo viên (GV) BD HSG. Vì vậy, kết quả chất lượng HSG đạt chưa cao, chưa đáp ứng yêu cầu nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện.

Bên cạnh đội ngũ GV BD HSG nhiệt tình có trách nhiệm, vẫn còn không ít GV thiếu kinh nghiệm, lúng túng trong việc chọn nội dung và phương pháp BD... Ban giám hiệu, tổ chuyên môn chỉ đạo chưa cụ thể và khoa học, còn giao phó cho GV dạy. Một bộ phận HS thiếu tự giác trong học tập, nhất là các môn không phải là khoa học tự nhiên (Lịch sử; Địa lí; Ngữ văn).

Mặc dù có sự chỉ đạo của phòng GD-ĐT, nhưng công tác BD HSG của các trường THCS còn chưa được quan tâm đúng mức, còn mang tính chất bất buộc, tùy vào khả năng, kinh nghiệm của từng GV BD, tùy từng trường, không có kế hoạch chỉ đạo thống nhất trong nhà trường; đặc biệt, chưa đầu tư kinh phí, cơ sở vật chất đúng mức cho công tác BD HSG.

Đa số GV không muốn tham gia BD HSG với các lí do: không có tài liệu, sức ép phải có HSG luôn đè nặng trên vai và tâm trí của người thầy khi tham gia dạy BD, sự đầu tư chuyên môn và công sức bỏ ra rất tốn kém thời gian và trí lực.

* Phòng Giáo dục và Đào tạo quận Hoàn Kiếm, TP. Hà Nội

Kinh phí đầu tư cho công tác BD HSG cũng còn nhiều bất cập. BD HSG ở THCS là một quá trình mang tính khoa học nghiêm túc, không thể “giao khoán” cho GV dạy BD; không chỉ một vài tháng làm được có kết quả, mà phải có tính chiến lược dài hơi trong suốt cả bốn năm học ở cấp THCS. Vì vậy, phải có sự chỉ đạo thống nhất, đồng bộ của đội ngũ cán bộ quản lý nhà trường.

Năm học 2015-2016, chúng tôi đã phỏng vấn 30 GV ở một số trường THCS trên địa bàn quận (Trung Vương, Ngô Sĩ Liên, Nguyễn Du, Thanh Quan) về hình thức và phương pháp BD HSG. Kết quả như sau (xem *bảng 1, 2*).

Bảng 1. Hình thức BD HSG

Hình thức tổ chức BD HSG	Thường xuyên (3)		Thỉnh thoảng (2)		Không bao giờ (1)		TBC \bar{X}	Thứ bậc
	SL	%	SL	%	SL	%		
Giao thêm bài tập nâng cao cho HSG trong giờ học chính khoá	20	66,7	7	23,3	3	10	2,57	2
Tách nhóm để BD HSG ngoài giờ lên lớp	18	60	8	26,7	4	13,3	2,47	3
Giao thêm bài tập nâng cao cho HS về nhà	26	86,7	4	13,3	0	0	2,87	1
Tổ chức các cuộc giao lưu, các hoạt động ngoài giờ lên lớp có nội dung nhằm phát hiện, đánh giá HSG.	0	0	18	60	12	40	1,6	4

Như vậy, hình thức tổ chức BD chủ yếu vẫn là trong các tiết học chính khoá. Việc tổ chức các cuộc giao lưu, các hoạt động ngoài giờ lên lớp có nội dung nhằm phát hiện, đánh giá HSG chưa thực sự được các nhà trường quan tâm mà thỉnh thoảng mới có trường tổ chức (60%), thậm chí có trường không bao giờ tổ chức (40%).

Bảng 2. Phương pháp BD HSG

Phương pháp BD HSG	Rất đồng ý		Đồng ý		Không đồng ý		TBC \bar{X}	Thứ bậc
	SL	%	SL	%	SL	%		
Khuyến khích sự sáng tạo độc đáo	5	16,6	12	40	13	43,4	1,73	4
Đưa ra mẫu, chuẩn mực để người học làm theo	15	50	8	26,7	7	23,3	2,27	1
Tăng cường luyện tập để hình thành phản xạ với những dạng bài khác nhau	10	33,3	14	46,7	6	20	2,13	2
Khơi gợi trí tò mò khoa học, hứng thú đào sâu tri thức của người học	8	26,7	17	56,7	5	16,6	2,1	3

Kết quả cho thấy, GV có quan tâm tới việc phát huy tính tích cực, khuyến khích sự sáng tạo của HS nhưng chưa nhiều, mà chủ yếu thiên về mục tiêu trang bị kiến thức cho HS thi để tham gia các kì giao lưu HSG các cấp nên vẫn còn hiện tượng “nhồi nhét” kiến thức. Chủ yếu là GV đưa ra dạng bài mẫu, chuẩn mực để HS làm theo, sự khuyến khích sáng tạo độc đáo của HS, khơi gợi dự tò mò khoa học và hứng thú của người học chưa được nhiều được GV quan tâm. Việc tăng cường luyện tập để hình thành phản xạ với những dạng bài khác nhau cũng đã được nhiều GV quan tâm.

2. Đề xuất một số biện pháp quản lý hoạt động BD HSG ở các trường THCS quận Hoàn Kiếm, TP. Hà Nội

2.1. Công tác tổ chức giảng dạy. Trước hết, mục tiêu BD HSG là cho các em có kiến thức khoa học cơ bản, hiện đại, tiên tiến; có tính tự lập và khả năng nhận thức ở mức độ cao và có kĩ năng vận dụng kiến thức cơ bản vào thực tế; trong đó việc rèn luyện cho HS có tính tự lập và khả năng nhận thức ở mức độ cao là quan trọng và khó khăn nhất. Để đạt được mục tiêu trên thì quan điểm chỉ đạo dạy HSG phải là *dạy BD theo hướng phân hóa đối tượng HS*, dạy những kiến thức HS “cần”, phù hợp theo từng đối tượng, nhằm bổ sung những thiếu sót trong kiến thức cơ bản cho HS, đồng thời phát huy được tính sáng tạo, năng lực, khả năng tư duy của từng đối tượng HS, chứ không phải dạy cái thầy “có”.

Vì vậy, đối với GV được chọn dạy BD HSG, nhà trường cần tổ chức hội thảo để thống nhất: Quy trình (phương pháp) BD HSG; chương trình BD; tài liệu BD; chế độ kiểm tra thường xuyên, thời gian và số lần kiểm định; sử dụng kết quả kiểm định (những vấn đề quy định chung cho công tác BD HSG, GV dạy phải thực hiện nghiêm túc và cơ sở cho công tác quản lý, chỉ đạo của nhà trường).

Đối với HS, GV có thể phân chia việc tổ chức giảng dạy theo từng giai đoạn như sau: - *Giai đoạn 1*: Giới thiệu chương trình, sách giáo khoa, các loại sách, tài liệu tham khảo dành riêng cho HSG (chú ý nhà xuất bản, tên tác giả) và cách truy cập Internet để tìm tài liệu học tập. Hướng dẫn HS cách học, cách nghe giảng và ghi chép bài học. Hướng dẫn HS tiếp thu kiến thức cơ bản của môn BD. Qua đó làm cho các em yêu thích môn học mà mình sắp theo đuổi; - *Giai đoạn 2*: Giúp HS biết cách giải quyết, khai thác một đơn vị kiến thức, một bài tập hay vận dụng kiến thức để giải quyết các vấn đề đặt ra. Từ đó, rèn luyện

cho các em khả năng tư duy logic, tư duy độc lập sáng tạo và biết cách tương tự hóa, mở rộng hóa, tổng quát hóa một vấn đề của kiến thức; - *Giai đoạn 3*: Sau khi các em đã học xong một số kiến thức cơ bản, cần tổ chức thi kiểm tra để phân loại mặt bằng học tập và giúp GV dạy hiểu rõ từng đối tượng HS, từ đó có cách dạy phù hợp sát đối tượng HS (thực hiện theo đúng các bước của một buổi BD HSG của nhà trường quy định); - *Giai đoạn 4*: Hoàn thiện kiến thức, giáo dục cho các em tính chủ động, tự tin và sẵn sàng tham gia kì thi HSG các cấp.

Các giai đoạn này có mối quan hệ chặt chẽ với nhau trong từng buổi BD và xuyên suốt cả quá trình BD để GV dạy, bổ sung, điều chỉnh về nội dung và phương pháp BD phù hợp từng đối tượng HS, qua đó vừa để tạo hứng thú, đam mê học tập cho HS vừa để nâng cao hiệu quả của công tác BD.

2.2. Về đội ngũ GV. Trong việc BD HSG nhà trường phải chọn ra đội ngũ GV có *tâm huyết, say sưa* với công tác BD HSG, *tận tụy* với HS, có trình độ chuyên môn để tham gia giảng dạy. Kiến thức để BD HSG có tính chuyên sâu, độ khó cao, tính bao quát rộng, rất tốn kém thời gian nên phải có sự tham gia chỉ đạo, động viên kịp thời của lãnh đạo nhà trường cả về vật chất lẫn tinh thần cho đội ngũ GV, để giảng dạy có chất lượng.

GV dạy HSG phải tham khảo nhiều tài liệu một cách thường xuyên để cập nhật, bổ sung, phát triển chuyên đề (phải ứng dụng công nghệ thông tin một cách khoa học có hiệu quả nhất); GV chủ động đi trước HS một bước, hướng dẫn và cùng tham gia giải bài tập với HS kể cả bài đã biết (có lời giải) lẫn chưa biết (chưa có lời giải).

Trong công tác BD HSG, nhiệm vụ tối quan trọng của người thầy là phải dạy cho các em tiếp cận kiến thức một cách tự nhiên, chủ động và sáng tạo, cụ thể là dạy cho các em cách tìm đến kiến thức, cách khai thác và vận dụng kiến thức, cách làm bài tập, cách đọc sách và tìm tài liệu, cách mở rộng kiến thức, cách chế tác và tổng quát hóa một bài tập, cách ôn tập cho một kì thi,... Người thầy phải luôn thắp sáng ngọn lửa mê say môn học mà HS đang theo đuổi, phải dạy cho các em biến ước mơ thành hiện thực, biết chấp nhận khó khăn để cố gắng vượt qua, biết rút kinh nghiệm sau những thất bại hay thành công trong từng giai đoạn mà mình phấn đấu, tự tin vào kiến thức mà mình đã có...

HS khi học BD, tham gia vào các đội tuyển phải chịu khá nhiều áp lực, do đó GV khi giảng dạy phải lưu ý những điều sau đây: Không được nhồi nhét kiến

thức cho các em một cách thụ động mà dạy những kiến thức các em cần phù hợp theo từng đối tượng (có thể chia từng đội tuyển HSG thành hai nhóm); nhóm HSG có khả năng tiếp cận tất cả kiến thức nâng cao; nhóm HS khá giỏi (đang còn một số hạn chế về kiến thức, kĩ năng), để BD.

2.3. Tổ chức và hướng dẫn học tập cho HS.

Trong quá trình BD HSG thì công tác tổ chức học tập của HS là một “mắt xích” rất quan trọng, nó ảnh hưởng đến sự thành công hay thất bại của HS không chỉ trong phạm vi cấp học phổ thông mà kể cả việc học lên sau này của các em. Để làm tốt công tác này GV cần thực hiện tốt những nội dung sau: - HS tham gia BD HSG ở các bộ môn, GV phải quan tâm giáo dục ý thức tự giác trong học tập cho HS, các em phải tự rèn luyện mình. Ngoài việc học tập trên lớp các giờ chính khóa, HS phải tham gia đầy đủ các buổi học BD theo quy định của nhà trường và BD ngoài giờ của GV, tham gia giải các bài tập trong sách giáo khoa, sách nâng cao, trong các tài liệu tham khảo và phải học bài cũ ở nhà một cách tự giác;

- GV khi giảng dạy phải phân loại đối tượng HS và thành lập các nhóm học tập trong HS. Từ đó, giao cho các em tự nghiên cứu một số kiến thức cơ bản, phương pháp làm bài, tổ chức cho các em học hỏi, giúp đỡ lẫn nhau và phải được GV dạy kiểm tra, đánh giá cẩn thận, cụ thể. Việc làm này giúp HS có lòng say mê, tự tin trong học tập, có tác phong tự học, tự nghiên cứu; - Mỗi HS phải có đầy đủ tài liệu, dụng cụ học tập theo yêu cầu GV, trong đó bao gồm các bài tập hay, các đề thi cùng đáp án, các kiến thức tự tìm hiểu, đúc kết sau một quá trình học tập. Những ghi chép này rất cần thiết cho việc học tập, rèn luyện nâng cao khiến thức của HSG; - Tổ chức các hoạt động vui chơi, giải trí và rèn luyện kĩ năng sống cho HS như: Sinh hoạt Câu lạc bộ môn học, tham quan du lịch, giao lưu văn nghệ, thể thao, thi HS thân thiện, thi hùng biện, hoạt động từ thiện..., nhằm giảm áp lực trong học BD cho các em.

2.4. Cơ sở vật chất và kinh phí đầu tư cho công tác BD HSG. Ngoài những đầu tư riêng của GV, nhà trường cần xây dựng một tủ sách dành riêng cho việc dạy BD HSG trong đó bao gồm các tài liệu giảng dạy của GV, tài liệu học tập của HS, các tài liệu tham khảo, các bộ đề thi để tham khảo. Đặc biệt xây dựng phòng Tin học và hệ thống công nghệ thông tin đảm bảo cho GV và HS có thể truy cập Internet tìm các thông tin trên mạng liên quan đến môn dạy và học của mình.

Quá trình BD HSG là một quá trình đòi hỏi người dạy, người học nhận thức ở trình độ cao và làm việc căng thẳng. Do đó môi trường học tập cần phải có: phòng học khang trang, đầy đủ tiện nghi; các phòng chức năng (thí nghiệm thực hành, thư viện,...); sân vui chơi, thi đấu thể thao,... Việc đầu tư kinh phí hoạt động cho công tác BD HSG thực chất là đầu tư xây dựng “thương hiệu” của một nhà trường trong thời đại hội nhập và phát triển; thực hiện nhiệm vụ đào tạo nhân tài cho đất nước, là một điều tất yếu, chính đáng và thậm chí rất tốn kém.

Kinh phí được dùng chủ yếu cho các hoạt động sau: - Phục vụ chuyên môn (tài liệu, giao lưu học hỏi, BD nghiệp vụ chuyên môn, tổ chức hội thảo, rút kinh nghiệm...); - Khen thưởng; - Hỗ trợ động viên HS đi dự thi; GV dạy thêm buổi.

2.5. Công tác chỉ đạo xây dựng chương trình, quy trình BD; chế độ kiểm tra, số lần và thời gian kiểm định chất lượng, sử dụng kết quả kiểm tra, kiểm định chất lượng

Để đạt hiệu quả trong công tác BD HSG, GV BD phải tuân thủ các quy định chung sau: - Phải tiến hành phân loại đối tượng HS trong quá trình BD, để có phương pháp BD phù hợp có hiệu quả; - Dạy BD HSG theo hướng phân hóa đối tượng HS : Dạy những kiến thức HS “cần” phù hợp theo năng lực, khả năng tư duy của từng đối tượng HS, chứ không phải dạy cái thầy “có”; Thực hiện nghiêm túc các khâu của quy trình BD: + Kiểm tra bài cũ: Đây là khâu quan trọng nhất của công tác BD vừa kiểm tra việc học và chuẩn bị ở nhà của HS, vừa hiểu được từng đối tượng HS đang “cần” gì, để có cơ sở để dạy kiến thức cơ bản và kiến thức nâng cao hợp lí, có hiệu quả theo từng nhóm HS. Vì vậy, GV phải có cách kiểm tra phù hợp và dành thời gian hợp lí (cách kiểm tra bài cũ theo quy định thống nhất của nhà trường); + Dạy kiến thức cơ bản, kiến thức nâng cao, kĩ năng vận dụng kiến thức vào làm bài: Trên cơ sở kiểm tra bài cũ, GV nắm được nhu cầu của từng nhóm đối tượng HS để GV đưa ra nội dung bài dạy phù hợp; các em cũng dễ dàng tiếp thu, tạo được hứng thú học tập và đạt hiệu quả cao trong công tác BD; + Công tác kiểm tra thường xuyên định kì, kiểm định chất lượng: Kiểm tra thường xuyên bao gồm kiểm tra bài cũ và ít nhất sau ba buổi BD hoặc sau một chuyên đề BD phải có một bài kiểm tra từ 60 - 90'. Kiểm định chất lượng ít nhất phải tiến hành ba lần (đối với một đội tuyển): Lần một để chọn đội tuyển; lần hai (giữa kì) chọn đội tuyển chính thức và rèn kĩ năng làm bài đồng thời nắm đối tượng HS một cách chắc chắn nhất để có nội dung và phương pháp BD hợp lí, phù hợp có hiệu

quả ở giai đoạn kết thúc chương trình BD; lần ba (trước khi HS tham gia các kì thi chính thức ít nhất là 20 ngày), đây là kì kiểm tra hoàn thiện kiến thức, kĩ năng của HS đồng thời giáo dục cho các em tính chủ động, tự tin và sẵn sàng tham gia kì thi HSG; + Sử dụng kết quả kiểm tra, kiểm định: Sau một bài kiểm tra hoặc kiểm định chất lượng GV dạy phải nhận xét, sửa chữa, hướng dẫn cho HS thật chi tiết cụ thể những chỗ sai, lỗi mà các em mắc phải và chỉ ra cho HS biết tại sao lại có những chỗ sai đó? Hướng dẫn các em cách khắc phục, bổ sung những chỗ sai sót, về kiến thức, kĩ năng,...; + Trên cơ sở thống nhất chế độ kiểm tra thường xuyên, định kì, số lần và thời gian kiểm định chất lượng: GV dạy phải thực hiện cập nhật thường xuyên, nghiêm túc, kịp thời tất cả các điểm kiểm tra thường xuyên, định kì về hộp thư điện tử của Hiệu trưởng, để Ban giám hiệu nhà trường theo dõi, quản lí, có giải pháp chỉ đạo kịp thời, hiệu quả; - Xây dựng chương trình BD HSG phải đảm bảo các yêu cầu: + Phân kiến thức cơ bản: Xây dựng theo từng chuyên đề cụ thể và chọn lọc; + Phân kiến thức nâng cao: Đây là phần quan trọng và khó nhất của công tác xây dựng chương trình BD HSG ở THCS đối với từng lớp, từng môn, vì vậy phải có sự chỉ đạo thống nhất của cán bộ quản lí với GV dạy trong việc xác định cơ sở của việc xây dựng nội dung dạy nâng cao kiến thức sao cho phù hợp, hợp lí với từng lớp, từng môn học; + Phân rèn luyện các kĩ năng, phương pháp làm bài: Làm quen với các dạng đề thi và kĩ năng vận dụng kiến thức vào giải quyết các yêu cầu đề ra.

Để đạt được mục tiêu, chất lượng của công tác BD HSG thì yếu tố quyết định là đội ngũ GV BD. Cán bộ quản lí đóng vai trò quan trọng là người định hướng, là người bạn đồng hành thực sự cùng GV, luôn thấp sáng ngọn lửa mê say nghề nghiệp cho đội ngũ GV; động viên kịp thời GV và HS; tạo điều kiện để GV tiếp cận được phương pháp BD HSG một cách tích cực, chủ động; đồng thời tạo cơ hội để HS biến ước mơ thành hiện thực, biết chấp nhận khó khăn để cố gắng vượt qua, biết rút kinh nghiệm sau những thất bại hay thành công trong từng giai đoạn mà các em phấn đấu. □

Tài liệu tham khảo

[1] Bộ GD-ĐT (2011). *Quy chế đánh giá, xếp loại học sinh trung học cơ sở, trung học phổ thông* (ban hành kèm theo Thông tư số 58/2011/TT- BGDĐT của Bộ GD-ĐT).

(Xem tiếp trang 48)